

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

אופני השקיה במועד

(שנינו במשנה): אבל לא ממי הגשמים וממי הקילון.

(ד' א') (ומברר) בשלמא מי קילון איכא טירחא יתירא. אלא מי גשמים מאי טירחא איכא?¹

אמר רבי אילעא אמר רבי יוחנן: גזירה מי גשמים אטו מי קילון.²

רב אשי אמר: מי גשמים גופייהו לידי מי קילון אתו.³

וקמיפלגי בדרכי זירא. דאמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל: נהרות המושכין מים מן האגמים (שבהם יש מי גשמים), מותר להשקות מהן בחולו של מועד. מר אית ליה דרבי זירא, ומר לית ליה דרבי זירא.

גופא, אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל: נהרות המושכין מים מן האגמים, מותר להשקות מהן בחולו של מועד.

איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא: אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון!

אמר ליה: ירמיה ברי, הני אגמים דבבל, כמיא דלא פסקי דמו.⁴

תנו רבנן: הפסיקות והבריכות⁵ (אף) שנתמלאו מים מערב יום טוב, אסור להשקות מהן בחולו של מועד. ואם היתה אמת המים (ממעין) עוברת ביניהן, מותר (להשקות מהן במועד, דלא פסקי).

אמר רב פפא: והוא שרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים (שיכול להשקות רוב השדה בפעם אחת מאותה אמת המים).

רב אשי אמר: אף על פי שאין רובה של אותה שדה שותה; כיון דקא משכא ואתיא, מימר אמר אי לא שתיא לחד יומא תשתי לתרי ותלתא יומי (מאותה אמת מים. ולא יטרח להביא מאמת מים אחרת).

תנו רבנן: בריכה שנוטפת מים משדה בית השלחין זו, מותר להשקות ממנה שדה בית השלחין אחרת (נמוכה ממנה).⁶

¹ ביאר המאירי (חי' ב' א', ד"ה אבל), "שהם (מי הגשמים) מתמלאים ויכול להשקות מהם ברגליו".

² דאי שרית ליה, אתי למישרי מי קילון, לפי שהן מי גשמים, ואיכא משום טירחא יתירא. רש"י.

³ מי גשמים נמי דרכן להתכנס בעומק, וכיון שנטל חציין, העמיקן והוו מי קילון. רש"י. והרמב"ם כתב (פירוש המשניות): וכן מי גשמים (אסור להשקות בהם), מפני שמתקבץ מהן שלוליות, וכשיפסק הגשם ויחלוף שפע המים, יצטרכו להעביר מהן בכלי.

⁴ וכי קתני מתניתין אבל לא ממי גשמים, בגשמים החסרים ובאים לידי קילון קאמר. הני אגמי דבבל כמיא דלא פסקו דמי, שיש בהן שפע מים, ונהרות המושכין מהן לא פסקו. רש"י.

⁵ פסיקות - חריצין שאינן מתוקנין. בריכות - גומות מתוקנין יפה. רש"י.

⁶ רש"י פירש, בריכה שנטפה מעט מעט מבריכה של בית השלחין אחר, מותר להשקות ממנה שדה בית השלחין זו. וכתב הרא"ש (בתוספותיו): ואין לשון הגמרא מוכחת על פירושן, דשתי בריכות מאן דכר שמייהו?! ועיי"ש. ורא"ש פירש בשם ראב"ד, דמיירי שיש שתי שדות בית השלחין זו למעלה מזו, והעליונה שותה מן המעין כדרך בית השלחין, ובקצה העליונה במורד בסמוך לתחתונה יש בריכה שהיא מקבלת תמצית כל מי העליונה, ומאותה בריכה מותר להשקות את התחתונה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומקשה) והא עבידא דפסקא (ופסקה נמי בריכה זו, ומטרח ומייתי?)!

אמר רבי ירמיה: ועדיין היא מטפטפת.⁷

אמר אביי: והוא שלא פסק מעיין ראשון.⁸

תניא: רבי שמעון בן מנסיא אומר: שתי ערוגות זו למעלה מזו, לא ידלה מן התחתונה וישקה את העליונה (שיש בזה טירחה יתירה). יתר על כן, אמר רבי אלעזר ב"ר שמעון: אפילו ערוגה אחת חציה נמוך וחציה גבוה, לא ידלה ממקום נמוך וישקה למקום גבוה.

שיטות הראשונים

השקיה ממעיין וממי גשמים: בגמרא נחלקו רבי יוחנן ורב אשי, האם איסורו משום גזירה אטו קילון, או משום טירחא. רי"ף ורא"ש הביאו דברי שניהם. **והרמב"ם** הביא נימוקו של רב אשי, וכתב, "וכשֶׁהוא מְשַׁקֵּה אוֹתָהּ - לֹא יִדְלֶה וְיִשְׁקֶה מִן הַפְּרָכָה אוֹ מִמֵּי הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוא טָרַח גְּדוֹל, אֲבָל מְשַׁקֵּה הוּא מִן הַמַּעֲיָן... מִמְּשִׁיכּוֹ וּמְשַׁקֵּה בּוֹ".¹⁰ וכן כתב **השו"ע**.¹¹

נהרות המושכין מים מן האגמים: פסקו **הפוסקים** כמימרא דרבי זירא, שמותר להשקות מהן בית השלחין במועד, והוא שלא פסקו.¹² וכן פסק **השו"ע**.¹³

הפסיקות והבריכות שנתמלאו מים מערב יו"ט: רש"י פירש שאסור להשקות מהן בחול המועד משום דפסקי, ואתי לאתויי מנהרות רחוקים.¹⁴ **והרא"ש** פירש בשם **ראב"ד** דמיירי בגומות שממשיכין לתוכן מים מן המעיין, ומשקין מתוכה

⁷ כל זמן שמטפטפת בריכה ראשונה בה משקין ממנה. אבל אינה מטפטפת אין משקין, אע"ג דאכתי לא פסיק. רש"י.

⁸ הממלא בריכה ראשונה, מותר להשקות אפילו מבריכה שניה. אבל פסק מעיין ראשון אסור להשקות מהן, דהא פסק ואתי לאיתויי ואינו משקה מן השניה, ואפילו ראשונה עדיין מטפטפת בתוכה. רש"י.

⁹ בתוספתא, ממנה לקוחה ברייתא זו, הגירסה: רבי שמעון בן אלעזר.

¹⁰ וכתב הב"י, שנראה מדבריו לכאורה, שאם אינו צריך אלא להמשיך ולהשקות ולא לדלות כלל, משמע דשרי, אפילו במי בריכה ומי גשמים. ויש לתמוה שכפי מה שאמרו בגמרא במי גשמים, אפילו ממשיך אסור, או גזירה אטו מי קילון או משום דמי גשמים נמי לידי קילון אתו. לפיכך צריך לפרש שגם הרמב"ם אסר מי גשמים בכל גווני, אע"פ שאינו דולה אלא ממשיך ברגלו. עיי"ש.

¹¹ או"ח תקלז.ב. וכתב המשנ"ב (ס"ק ז), ואפילו אינו דולה אלא ממשיך מהן ברגל, דהיינו שהבור או מקום המקובץ מהגשמים מלא על כל גדותיו דאז אין צריך לדלות, אסור, מפני שסופו לדלות כשיחסרו. **וממעין נמי**, בהמשכה ברגליו שרי להשקות; אבל **כל שדולה בדלי או בכד, אסור**. אמנם ר' חזו"א (הל' חוה"מ, סי' קלד, ס"ק יא) שכתב שמדברי תוספות (שכתבו ממקום עמוק קרי דילוי) משמע **דמותר להעלות בדלי כשאינו עמוק**, וכתב שכן משמע מרש"י, וקצת מהרמב"ם. ודלא כריטב"א שכתב דכל הדלאה אסור, ולא הותר אלא בהמשכה. עיי"ש. מקורות: רמב"ם (שביתת יו"ט ז,ב).

¹² וביאר המשנ"ב (ס"ק ט) על פי הב"י, רצה לומר, שאינו פוסק בשום פעם אלא **מושך תמיד מן האגמים, וגם האגמים גופא צריך שלא יפסקו תמיד** (ור' שעה"צ ס"ק ח). אבל אם דרכן לפסוק בשום פעם, אף דעכשיו יש ריבוי מים בהם באופן שבכל חוה"מ לא יצטרך לדלות בדלי ויוכל להמשיך ברגלו, אפילו הכי אסור משום לא פלוג, דשמא יהיה נדמה לו שיש בו די מים לכל חוה"מ, ובאמת אינו כן ויבוא לדלות בדלי.

¹³ או"ח תקלז.ג. מקורות: רי"ף (א ב). רמב"ם (הל' שביתת יו"ט ח,א). רא"ש (סי' ב).

¹⁴ והרא"ש כתב דלא נהירא, דגזירה זו מופלגת היא, דאין דרך להביא מים בכתף ממקום רחוק ולהשקות שדה, דאין זה דבר המספיק, אלא ממשיכין מים מן המעיין ומן הנהר באריתא דדלאי!

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

את השדה.¹⁵

השקיה מפסיקות ובריכות שאמת המים עוברת ביניהן: פסקו הפוסקים כרב אשי,¹⁶ שמותר להשקות מהן, אע"פ שאין רובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים. וכן פסק השו"ע. וכתבו נמוקי יוסף בשם ראב"ד, והמאירי, דדוקא כשאמת המים עוברת בתוך הבריכה או הפסיקה.¹⁷ ודעת ריטב"א שאפילו אם עוברת אמת המים סמוך לשדה, ולא בתוכה, סגי בהכי.¹⁸ והשו"ע סתם דבריו.¹⁹

שתי ערוגות זו למעלה מזו לא ידלה מן התחתונה: רש"י ורמב"ם ביארו שהוא טורח יתר.²⁰ ריטב"א ביאר שאף שאין בו טורח, אסור כל השקאה בקילון, דלא פלוג רבנן. ור"ן כתב דאע"ג דטירחא זוטרא הוא, אסור בדלא בעי למיכל מינייהו במועדא. והשו"ע סתם דבריו.²¹

היתר טירחה במקום הפסד: כתב הראב"ד,²² דכל ענין זה נמסר לחכמים, והם ראו שלא כל הפנים שוים, אלא לפי אבידתו התירו את טרחו.²³ והסכים לדבריו רמב"ן.²⁴

¹⁵ וקאמר דאע"פ שנתמלאו מים מערב יו"ט אין משקין מהם, משום דאתי לידי קילון, כי הגומות עמוקות ויצטרך לדלות בדלי ולהשקות ואיכא טירחא יתירא. אבל אם היתה אמת המים עדיין עוברת ביניהן, אותה אמה שהמשיכו בה את המים לתוכה, מותר, אע"פ שאין אותה אמה מספקת להשקות את רוב השדה. ולא חיישינן אחר שתכלה האמה וישקה מן הבריכה עד שיצטרך למלאת בדלי, שמא ימלא בדלי וישקה ואיכא טירחא יתירא, עיי"ש. מקורות: רא"ש (בתוספותיו, ד"ה הפסיקות).

¹⁶ רי"ף ורא"ש הביאו דברי רב פפא ורב אשי, וממילא הלכה כרב אשי דבתרא.

¹⁷ כדקתני 'עוברת ביניהן', ואז הוא דאמרינן מימר אמר וכו'. אבל אי לא עיילי לגווה, אף על גב דעיילי לשדה, אסור דאיכא למיחש דילמא אתי למיטרח ולאיתויי.

¹⁸ והא דקתני 'אמת המים עוברת ביניהם' לאו דוקא, אלא כל שעוברת בסמוך לשדה ממש קרי 'ביניהם'.

¹⁹ או"ח תקלזג, והב"י הביא שתי הדעות. וכתב שמדברי הטור נראה שסובר כדעת ראב"ד. מקורות: רי"ף (א ב דפיו). רא"ש (סי' ב). רמב"ם (הל' שביעת יו"ט ח, א). נמוקי יוסף (א ב ברי"ף, ד"ה מימר). ריטב"א (ד"ה והוא). מאירי (הפסיקות).

²⁰ זה לשון הרמב"ם: ערוגה שחציה נמוך וחציה גבוה - לא ידלה ממקום נמוך להשקות מקום גבוה, מפני שהוא טורח יתר. ומתן לדלות מים להשקות היקרות כדי לאכלן במועד; ואם בשביל ליפותן - אסור.

²¹ או"ח תקלזב. בדברי הר"ן מבואר שהאיסור לדלות ממקום נמוך לגבוה, דוקא דעביד ליפותן אחר המועד. אבל בדבעי למיכל מינייהו במועדא, מותר. וכן משמע מדברי הרמב"ם. וכן מבואר להלכה, בדברי המשנ"ב (ס"ק ח). מקורות: רמב"ם (הל' שביעת יו"ט ח, ב). ר"ן (ח' ד' א, ד"ה אפילו ערוגה).

²² הראב"ד הקשה, דבמתניתין לא שרינן מי קילון (דאיכא טירחא), ואילו להלן (פרק מי שהפך, י"ב א'), אמרינן דלרב דימי מנהרדעא, זופתין חביתא, משום דחייש לפסידא, אע"ג דאיכא טירחא יתירא. וכן אסיקנא להלן (י"ב ב'), דכל דבר האבד מותר, אפילו במחובה, אפילו בטירחא, והכא אסרינן אפילו טירחא זוטא, כגון ערוגה אחת חציה נמוכה וחציה גבוהה!

²³ וכך שיערו: טורח מי קילון אינו ראוי לפסידת בית השלחין, וכן לא שוה פסידא דערוגה לטירחא דהדלאה, דכיון דערוגה שבצדה שותה, תו לא הויא פסידא לאידך, וטירחא יותר מפסידא. משא"כ בחצדא דשערי דחצדו ליה לרב הונא בחולא דמועדא, דעדיף פסידיה מטרחיה, וכו', עיי"ש.

²⁴ והביא דבריהם בביאור הגר"א (תקלז, ס"ק א). ור' לעיל, ב' א' בשיטות הראשונים, דעת ריטב"א וחינוך, שמלאכה שאבידתה ודאית או קרובה לודאי, לא החמירו בזה ולא חשו לטורח רב. מקורות: נמוקי יוסף בשם ראב"ד (א ב דפי רי"ף, ד"ה אסור). רמב"ן (לקוטיו, ד"ה בדבר האבד).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקלז)

- ב. אֶפְלוּ בְּבֵית הַשְּׁלַחִין לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא הֵיכָא דְלִיפָא טְרַחָא יִתְרָא, כְּגוֹן מִן הַמַּעֲנִין, בֵּין חֲדָשׁ בֵּין יָשׁוּן, שֶׁהוּא מִמְּשִׁיכוֹ וּמִשְׁקָה; אֲבָל לֹא יִדְלָה וְיִשְׁקָה מִן הַבְּרָכָה אוֹ מִמֵּי הַגְּשָׁמִים מְקַבְּצִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרַח גְּדוֹל; אֶפְלוּ עֲרוּגָה אַחַת, חֲצִיָּה גְבוּהָ וְחֲצִיָּה נְמוּהָ, אֵין דּוֹלִים מִמָּקוֹם נְמוּהָ לְהִשְׁקוֹת מְקוֹם גְּבוּהָ.
- ג. נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין מִן הָאֲגָמִים, מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מֵהֶם בֵּית הַשְּׁלַחִין בְּמוֹעֵד, וְהוּא שְׁלֵא פְּסָקוֹ; וְכֵן הַבְּרָכוֹת שֶׁאַמַּת הַמַּיִם עוֹבְרֶת בֵּינֵיהֶם, מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מֵהֶן; וְכֵן בְּרָכָה שֶׁנִּטְפָּה מִבֵּית הַשְּׁלַחִין וְעַדִּין הִיא נוֹטְפֶת, מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בֵּית הַשְּׁלַחִין אַחֲרָת, וְהוּא שְׁלֵא פְּסָק הַמַּעֲנִין הַמְּשַׁקָּה בֵּית הַשְּׁלַחִין הַעֲלִינָה.

השקיה של ירקות

(ד' א') **תנו רבנן:** מדלין (מים ומשקים) לירקות כדי לאוכלן (כדי שיהיו יפין מחמת השקאה, ויהיו יפין לאוכלן במועד).²⁵
ואם בשביל לייפותן (שיגדלו הירקות), אסור (דהרווחה היא).

רבינא ורבה תוספאה הוו קא אזלי באורחא, חזו לההוא גברא דהוה דלי דוולא בחולא דמועדא. אמר ליה רבה תוספאה לרבינא: ליתי מר לשמתיה!

אמר ליה: **והתניא:** מדלין לירקות כדי לאוכלן!

אמר ליה: מי סברת מאי מדלין, מדלין מיא? מאי מדלין? שלופי (לדללם).²⁶

(ד' ב') אמר ליה: **והתניא:** מדלין מים לירקות כדי לאוכלן!

אמר ליה: אי תניא, תניא.²⁷

שיטות הראשונים

מדלין לירקות: **הראב"ה** כתב, דבין להדלות מים בין שלופי שרי, דפשטא דשמעתא מוכחא דאין טורח בשלופי כמו בהדלית מים. וכן כתב **המאירי**. **רי"ף**, **רמב"ם**, ו**רא"ש** כתבו בסתם דמדלין מים לירקות.²⁸ וכן כתב **השו"ע**.²⁹

²⁵ כתב הר"ן (בחדושי), וא"ת מאי שנא מחפירת בורות דלא שריא לקמן לצורך היחיד במועד? וי"ל דשאני חפירה דבעיא אומנות.

²⁶ שסמוכין יותר ונוטל אחת מבינתיים להרויחן. ואם לאוכלן אותן שנוטל מותר. אם כדי ליפות שיגדלו הנותרות שירחיבו, אסור. רש"י. וריטב"א כתב: פירוש, ללקוט מהם בנתיים כדי להרחיבן, והוא טירחא זוטא, והא קמ"ל דכיון דחזי לאכילה, אע"פ שהוא מתקן הנשארות להרווחה לאחר המועד, מותר ליטול אחת מבינתיים, ואע"ג דלצורך אכילה הוה סגי ליה ללקוט מצד אחד.

²⁷ ביאר תוספות הרא"ש: וחוזר אני בי, דמידי דאכילא במועד אין מדקדקין בטורח בין רב למעט, דאם שוחט ומפשיט ומנתח ומולח ומבשל כדי לאכול, קוצר ומעמר דש וזורה ובורר טוחן ומרקד לש ואופה כדי לאכול.

²⁸ ובביאור שלופי כתב תוספות הרא"ש בשם ראב"ד: כשהירקות תכופין ורצופין יותר מדאי, עוקרין אחת מבינתיים ליפות הנותרים והיינו מנכש. והיינו לאוכלו במועד מותר, אף על פי שנראה כמנכש. ואף על גב דאמרינן בשלהי פרקין (י' ב') האי מאן דפשח דיקלא - אדעתא דחיותא שרי, אדעתא דדיקלא אסיר, וקאמר היכי דמי לחיותא והיכי דמי לדיקלא? ומשמע אי מפשח לחיותא ומתחזי כאילו עביד לדיקלא אסיר, לא דמי להך דהכא, שהירק עצמו הנשאר משתבח לאכילה וזה הנלקט נלקט לאכילה.

²⁹ או"ח תקלזד. וכתב בכף החיים (אות כה): ונראה דהא דאסור להשקותן להשביחן, היינו דווקא לדלות המים בידיים, דאיכא טירחא טובא. אבל גנות ופרדסים דידן, שמשקין אותם מבור גדול עמוק על ידי ריחיים של דלי בסוס, נראה דשרי אפילו לירקות שאינם

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

טירחה יתירא לצורך אוכל נפש ומכשיריו: כתב רמב"ן: הלכות מועד אף על פי שהן עקרות ואין למדות זו מזו ("ב א"), נראה לי שהלכו בהן על דרך יום טוב עצמו, שהתירה בו תורה אוכל נפש ואסרה שאר דברים. ומכשירים נמי התירה בשאי אפשר להן לעשותו מערב יו"ט יותר משאר מלאכות. וזה הכלל שבמועד: כל שהוא טורח באוכל נפש עצמו, מותר כדרכו, ואף על פי שהוא טורח גדול.³⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקלז)

ד. ירקות שרופה לאַכְלָן בַּמוֹעֵד, יְכוּל לְדָלוֹת מִיָּם לְהַשְׁקוֹתָן כִּדִּי שְׂיִגְדְּלוּ וְיִהְיוּ רְאוּיִם לַמוֹעֵד; אֲבָל אִם אֵינּוּ רוֹפֵה לְאֲכָלָן בַּמוֹעֵד, וְעוֹשֶׂה כִּדִּי לְהַשְׁבִּיחוֹ, אֲסוּר.

תיקון ועשיית תעלות מים במועד

(ב' א') **משנה:** ואין עושין עוגיות לגפנים.

(ד' ב') (ומברר) מאי עוגיות? אמר רב יהודה: בנכי (חריץ שעושין סביב לגפן³⁴).

תניא נמי הכי: אלו הן עוגיות בדידין שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים.

(ומקשה) איני?! והא רב יהודה שרא לבני בר ציתאי למעבד בנכי לכרמיהון!

(ומתיר) לא קשיא, הא בחדתי (חדשות אסור לעשותן במועד בתחלה), הא בעתיקי (שנתקלקלו ועפר נפל לתוכן מתקנין אותן במועד).

(ב' א') (המשך משנה): רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין עושין את האמה³² בתחילה במועד ובשביעית.³³ וחכמים אומרים: עושין את האמה בתחילה בשביעית. ומתקנין את (האמות) המקולקלות במועד³⁴ (בלבד).

³⁰ לצורך המועד, כיון דליכא טירחא כלל, כנהרות המושכין מן האגמים דמו. וכן נהגו. מקורות: רי"ף (א ב בדפיו). רמב"ם (הל' שביתת יו"ט ח,ב). רא"ש (סי' ה). ראב"ה (ח"ג, מועד קטן, סי' תתי). מאירי (ד"ה היו ירקות).

³¹ וזהו מדלין מים לירקות כדי לאכלן, וקוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן אפילו ברחיים של יד, שהוא טורח גדול מכל המלאכות. רמב"ן. והביאו המשנ"ב (תקלז, ד, ס"ק טו). מקורות: רמב"ן (לקוטי מו"ק, ריש דבריו).

³² רש"י. וביתר פירוט במאירי (ח' ב' א', ד"ה ואיו עושין עוגיות): חריצים עגולים שעושים בעקרי הגפנים כדי להתעכב שם מי הגשמים אחר שיתמלאו להיות הגפנים משקין בהם בנחת מעט מעט.

³³ שרגילין לעשות בור להתכנס בו מים, ועושין חריצין בקרקע שבהן המים הולכים סביבות השדה, ומשדה לשדה. והנך חריצין קרי אמה לפי שיש להן רוחב אמה ברום אמה. רש"י.

³⁴ הקשה הריטב"א (ב' א', ד"ה והא דתנן אין עושין): פשיטא, דהא איכא טירחא טובא טפי מקילון! וליכא למימר דרבי אלעזר שרי קילון כדמוכח בגמרא בברייתא ("ראב"ע אומר לא כך ולא כך. יתר על כן וכו'...") אדרבא מחמיר הוא טפי. ותירץ, דמשום שביעית נקט לה. אי נמי, דאפילו לצורך המועד אסר לה, כיון שהן מכשירין רחוקין מאד מאוכל נפש. ולא דמי לתנור וכירה דשרינן לקמן במכילתין (י' א').

³⁴ אם היתה מקולקלת שנפל לתוכה עפר ואינה מקלחת, מתקנין אותה דלא חשיבא מלאכה. אבל בתחילה אין עושין אותה במועד.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

(ד' ב') מאי מקולקלת? אמר רבי אבא: שאם היתה עמוקה טפח, מעמידה על ששה טפחים.

(ואמרינן) פשיטא (אם היתה האמה עמוקה) חצי טפח (ורוצה להעמידה) על שלושה טפחים (דהיינו ששה חצאי טפחים), כיון דלא עבר מיא, לא כלום הוא (והוי כהתחלה ואסור)³⁵. טפחיים על שנים עשר (טפחים), שרוצה להוסיף פי שישה חלקים שהיו בה), דקא טרח טירחא יתירא, לא.

טפחיים על שבעה (אמת מים עמוקה שבעה, שנסתמה ונשארו טפחיים), מהו? הכא חמישה קא מעמיק, והכא חמישה קא מעמיק. או דלמא כיון דאיכא טפח יתירא³⁶ איכא טירחא טפי? תיקו.

שיטות הראשונים

עשיית עוגיות לגפנים: מסקנת הגמרא לחלק בין חדתי לעתיקי. וביארו **הראשונים** שמוסב על העוגיות, וחדתי אסור. וכתבו **נמוקי יוסף ומאירי בשם ראב"ד, רא"ש, וריטב"א**, דאף כעין חדתי, דנסתמו לגמרי, אסור. אבל אם ניכר חריצן בארץ מעט, מותר.³⁷ **רב נטרונאי גאון** ועוד **גאונים** פירשו להיפך, ומוסב על הנטיעות. שלצורך נטיעות ילדות (=חדתי) עושין עוגיות אפילו לכתחילה, שייפסדו ללא עוגיות. ובישנות (=עתיקי, שכבר מושרשות), אסור. **והשו"ע פסק כראשונים**.³⁸

עמוקה טפח מעמיקה על שישה טפחים: פירש **רש"י**, שנתקלקלה והתמלאה עפר עד שעמדה על טפח. וכן פירשו **ריטב"א**,³⁹ **המאירי, והמפרש**. עוד פירש **רש"י**, שלא חפר בה (מעולם) אלא (רק) טפח מתקנין אותה ומעמידין אותה על ששה טפחים⁴⁰. וכן דעת **רמב"ם**⁴¹ **וריב"א**. וכן פסק **השו"ע**⁴².

טפחיים על שבעה: הגמרא נשארה בספק. דעת **רמב"ם, ריטב"א, וריא"ז**, דאזלינן לקולא, ואם היתה עמוקה טפחיים,

³⁵ כלומר, ודאי באמה בת שלושה טפחים לא עברי בה מיא שפיר לא קודם לכן ולא עכשיו, הוי טירחא דלא צריך. מפרש.

³⁶ המפרש פירש כיון דאיכא טפח יתירא, דלא צריך כל הטפח, דסגי בד'. עוד הוסיף המפרש, איכא טירחא טפי ששוחה עצמו בשביל אותו טפח יותר מדאי (כלומר הטורח על הטפח השביעי, שהוא טפח יתר). ורש"י פירש, דקא טרח בחתירה טירחא יתירא, כשכורה וזורק הקרקע לחוץ.

³⁷ ולא בעינן טפח כדבעינן בגמרא באמת המים, דהתם בעינן מקום לעבור בו מים בשטף, אבל הכא מימיה עומדין ובמשהו סגי להו. נמוקי" ומאירי בשם ראב"ד. וכעין זה כתב רא"ש.

³⁸ אור"ח תקלז, ולגבי כעין חדתי שאסור, אינו מפורש בשו"ע. אמנם בביאור הגר"א (ס"ק ט) הביא דברי הראב"ד והמגיד משנה, שסוברים כן להלכה. וכן פסק במשנ"ב (ס"ק יח). מקורות: מאירי (ב' א' ד"ה ואין עושין). ריטב"א (ח' ד' ב' ד"ה הא בחדתי). רא"ש (בתוספותיו, ד' ב' ד"ה הא בחדתי). נמוקי יוסף (א א בר"ף, ד"ה עוגיות). רב נטרונאי (הו"ד במכתם, ד"ה הא בחדתי). גאונים (הו"ד במאירי, בשם קצת גאוני ספרד).

³⁹ עוד כתב ריטב"א, "ומדקתני נמי לישנא ד'מעמידה', משמע נמי כי אפילו היתה אמה זו עמוקה יותר משה טפחים קודם שנתקלקלה, אינו רשאי לתקן בה עכשיו אלא עד ששה טפחים בלבד".

⁴⁰ וכתב ריטב"א דלא משמע הכי לישנא דמתניתין כלל! והאי, 'עושה אמה בתחלה' מקרי, וזה ברור.

⁴¹ זה לשון הרמב"ם: "וכן אמת המים שנתקלקלה - מתקנין אותה במועד. כיצד? היתה עמוקה טפח - חופר בה עד ששה; היתה טפחיים - מעמיקה עד שבעה." וביארו המגיד משנה כפירוש שני ברש"י. והביאוהו הב"י והגר"א.

⁴² אור"ח תקלזו, (על פי ביאור הגר"א, ס"ק יא). אמנם העיר הגר"א, שפסק זה סותר למה שכתב לפני כן (סעי' ה, הובא בב"י וברמ"א, גבי עוגיות שבעיקרי הגפנים שנתקלקלו) שמותר להעמיק חריצין כמו שהיו בתחילה, אבל אסור להעמיקן יותר מבראשונה, אף כשרישומו ניכר. והוסיף: אף שיש לחלק, לא נראה. מקורות: רמב"ם (הל' שביית יו"ט ח, ג).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מעמיקה עד שבעה. ודעת רי"צ גיאת, נימוקי יוסף, ומאירי, לחומרא, שאינו מעמידה אלא עד שישה⁴³. ורי"ף, רא"ש, ורי"ד השמיטו הבעיא. והשו"ע⁴⁴ פסק כרמב"ם.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקלז)

- ה. אין עושים החריצים שבְּעֶקְרֵי הַגְּפְנִים כְּדִי שְׂיִתְמַלְאוּ מֵיִם; וְאִם הָיוּ עֲשׂוּיֹת וְנִתְקַלְקְלוּ, הָרִי זֶה מִתְקַנֵּן בְּמוֹעֵד. אָבֵל אֲסוּר לְהַעֲמִיקן יוֹתֵר מִבְּרֵאשׁוֹנָה (המגיד פ"ח).
- ו. אֲמַת הַמַּיִם שֶׁנִּתְקַלְקְלָה, מִתְקַנֵּין אוֹתָהּ; הַיְתָה עֲמָקָה טְפַח, חוֹפֵר בָּהּ עַד שֶׁשָּׂה; הַיְתָה עֲמָקָה טְפַחִים, מַעֲמִיק עַד שֶׁבָּעָה.

⁴³ כשיעור הנתון לכולם מן הסתם. שמאחר שדיו בכך, טורח זה למה?! שהרי יש בהעמקתו טורח יתר בהשלכת העפר. מאירי.

⁴⁴ או"ח תקלזו. מקורות: רמב"ם (הל' שביתת יו"ט, ח,ג). רי"ץ גיאת (הל' חול המועד, ד"ה אין עושין). נמוקי יוסף (ב א ברי"ף, ד"ה גמ' מעמידה). מאירי (בית הבחירה, ב' א', ד"ה ומתקנין). ריא"ז (פסקיו, הלכה ב, סעי' ו). ריטב"א (ד"ה טפחיים).